

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŐTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research
Cilt: 13 Sayı: 73 Ekim 2020 & Volume: 13 Issue: 73 October 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

COVID-19 (KORONAVİRÜS) PANDEMİSİ VE SOSYAL HİZMET COVID-19 PANDEMIC (CORONAVIRUS) AND SOCIAL WORK

Ömer Faruk CANTEKİN^{1*}
Fatma ARPACI^{**}

Öz

Tüm dünyayı ilgilendiren yeni tip koronavirüs pandemisi adeta yeni bir dünya düzeninin şekillenmesine neden olmuş ve toplumsal dinamizmi derinden etkilemiştir. Salgınla mücadele faaliyetlerinin temel amacı, salgının yayılım hızını mümkün olduğunca azaltmaktır. Bunu sağlamanın en etkili yolu, insanların dolaşımlarına çeşitli sınırlamalar getirmektir. Sosyal ve fiziki izolasyon koronavirüs vakalarının azaltılması ve pandeminin önüne geçilebilmesi için hayati önem taşımaktadır ve bu insanların evlerinden çıkmamalarına sebep olmuştur. COVID-19 salgınının geniş ölçüde yayılmasıyla bireyler sosyal teması azaltmaya başlamışlardır. Böylece sosyal izolasyon süreci başlamış ve buna bağlı sorunlar başgöstermiştir. Diğer bir deyişle, tıbbi, ekonomik, ruhsal, kültürel ve sosyal nedenlere dayanan rahatsızlıklar kendini belli etmeye başlamıştır. Artacak olan bu sosyal hastalıklar sosyal müdahale mesleğinin, yani sosyal hizmetin yeni sosyal terapi, sosyal rehabilitasyon ve sosyal bakım modelleri geliştirmesini zorunlu kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19 Pandemisi, Sosyal Hizmet, Sosyal İzolasyon, Sosyal Temas.

Abstract

The new type of coronavirus pandemic, which concerns the whole world, has caused a new world order to take shape and deeply affected social dynamism. The main purpose of the outbreak activities is to reduce the spread of the outbreak as much as possible. The most effective way to achieve this is to impose various restrictions on people's circulation. Social isolation is vital for preventing coronavirus cases and the pandemic, causing people not to leave their homes. With the COVID-19 outbreak, the process of reducing the social contact of individuals has started. Reducing social contact causes social isolation and related problems. Social diseases of not only medical but also economic, mental, cultural, and social origins have emerged, and may and will arise. These increasing social diseases require the social intervention profession, namely social work, to develop new models of social therapy, social rehabilitation, and social care.

Keywords: Covid-19 Pandemic, Social Work, Social Isolation, Social Contact.

*Dr. Öğr. Üyesi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, ORCID: 0000-0001-5096-3233, cantekin@gazi.edu.tr

** Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, ORCID: 0000-0001-6619-6358

GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca, ölümcül bulaşıcı hastalıkların toplumsal yaşamı tehdit eden en korkutucu felaketler olduğu aşikârdır. Doğal afetler ve savaşlar sadece belirli coğrafik bölgelerle sınırlı kalırken, bulaşıcı hastalıklar tüm insanlığı etkilemiş ve insanın olduğu her yerde etkisini büyük ölçüde göstermiştir (Demiray ve Çeviker, 2020).

Pandemi; dünyada birden fazla ülkede veya kıtada, çok geniş bir alanda yayılan ve etkisini gösteren salgın hastalıklara verilen genel isimdir. Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) tanımlamasına göre, bir hastalığın pandemi olabilmesi için genel ifadelerle üç kriter aranmaktadır. Bunlar, yeni bir virüs veya mutasyona uğramış bir etken olması, insanlara kolayca geçebilmesi, insandan insana kolay ve sürekli bir şekilde bulaşması olarak sayılabilir. Pandemi ilanı, bir pandemi konusunda belirgin kriterler gerçekleştiğinde DSÖ tarafından ilan edilmektedir. Bu ilanın gerekçesi, tüm ülkeler için tehdit oluşturan hastalık etkeninin, başka bir deyişle bir şekilde ortaya çıkan yeni virüsün insandan insana kolay bir şekilde hızlıca yayılıyor olmasıdır (TÜBA, 2020).

Tüm dünyayı ilgilendiren yeni tip koronavirüs pandemisi adeta yeni bir dünya düzeninin şekillenmesine neden olmuş ve toplumsal dinamizmi derinden etkilemiştir. 31 Aralık 2019'da, Çin'in Hubei eyaleti Wuhan Şehrinde etiyolojisi bilinmeyen 27 pnömoni vakası tespit edilmiştir. Wuhan, nüfusu 11 milyonu aşan Çin'in merkezindeki en kalabalık şehirdir. Bu hastalar en çok kuru öksürük, nefes darlığı, ateş ve bilateral akciğer infiltratlarının klinik semptomları ile sağlık kuruluşlarına başvurmuştur. Vakaların hepsi Wuhan'ın balık ticareti yapan ve kümes hayvanları, yarasalar, dağ sıçanları ve yılanlar gibi çeşitli canlı hayvan türlerini içeren Huanan Deniz Ürünleri Toptan Satış Pazarı ile bağlantılı olduğu saptanmıştır. Daha sonra Dünya Sağlık Örgütü tarafından yapılan incelemeler neticesinde bu hastalık Covid-19 olarak adlandırılmıştır (Kırık ve Özkoçak, 2020, 133-154).

Dünyadaki hiç bir ülkenin sağlık sistemi, COVID-19 salgını için yeterli kapasiteye tek başına sahip değildir. Hem yoğun bakım ünitesi sayısı hem de bu ünitelerde bulunan solunum cihazı ve nitelikli doktor ve hemşire sayısı sınırlı sayıdadır. Bu nedenle salgınla mücadele faaliyetlerinin temel amacı, salgının yayılım hızını mümkün olduğunca azaltarak insanların aynı anda yoğun bakım desteğine ihtiyaç duymamasını sağlamaktır. Bunu sağlamanın en etkili yolu, insanların dolaşımına çeşitli sınırlamalar getirmektir. Bazı ülkelerde kısmen bazı ülkelerde ise tamamen karantina uygulanmaktadır. İnsanların toplu olarak bir araya gelmesini engellemek için okullar tatil edilmiş, ibadethaneler kapatılmış, birçok kişi evden çalışmaya başlamış, spor müsabakaları ve eğlence organizasyonları iptal edilmiştir (Yavuz, 2020).

Karantina uygulamaları, hastalığın yayılmasını engellemek ya da yavaşlatmak için faydalı olmakla birlikte insanların büyük çoğunluğu için bu sürdürülebilir değildir. İnsanlar, evde kaldıklarında çalışamazlar ve gelir elde edemezler. Ayrıca kalabalık ailelerde herkesin aynı anda evde olması, yaşam koşullarını ağırlaştırabilir. Bu durum, etkili bir sosyal politika uygulamasını gerekli kılmaktadır. Birçok ülkede salgın nedeniyle evde kalan ve çalışamayan vatandaşlarına sosyal yardım sağlamak için çeşitli projeler açıklamıştır (Yavuz, 2020).

Geçmişte yaşanan salgınlar ve ekonomik krizler göstermiştir ki kayıt dışı çalışanlar ve sosyal güvenlik koruması olmayan kişiler bu krizlerden daha fazla etkilenmektedir. Bu nedenle serbest çalışanlar, günlük işlerde yevmiyeli olarak çalışanlar, göçmenler, sığınmacılar ve diğer korumasız çalışan işçiler ücretli izin, sağlık sigortası, işsizlik maaşı ve diğer geleneksel sosyal güvenlik korumalarından mahrum oldukları için COVID-19 salgınının etkilerine karşı özellikle savunmasız haldedir (Yavuz, 2020).

COVID-19 salgınının sosyal politika özelinde ortaya çıkan bir diğer hayati etkisi, eğitime erişim konusundadır. Bu durum kısa ve uzun vadede önemli riskleri barındırmaktadır. Kısa vadede okula gitmeyen öğrenciler, evde kaldıkları için çalışan ebeveynlerin işgücü kaybına ve dolayısıyla ücret azalmasına yol açabilir. Ancak daha önemlisi bu durum uzun vadede beşeri sermayenin bozulmasıyla sonuçlanabilir. Çünkü daha önceki acil durum deneyimleri göstermiştir

ki çocukların eğitime verdikleri ara ne kadar uzarsa okula dönüş oranları da o ölçüde azalmaktadır. UNICEF, bu durumu daha önce eşi benzeri görülmemiş bir acil durum olarak nitelendirmiş ve eğitime erişimin devamlılığını sağlayacak alternatif yöntemler üzerine çalışmaya başlamıştır. Bu kapsamda yaklaşık 145 ülkede, eğitime erişmek için alternatif öğrenme programları hazırlama çalışmaları fonlanmıştır (Yavuz, 2020).

Koronavirüs vakalarının ve pandeminin önüne geçilebilmesi için sosyal izolasyonun hayati önem taşıması insanların evlerinden çıkmamalarına sebep olmuş bu durum internet ve teknoloji kullanımını büyük ölçüde arttırmıştır. İnsanların evlerinden çıkmamaları hayatın her noktasına nüksetmiş toplumsal hayat yeni baştan şekillenmiştir. Dünya genelinde meydana gelen pandemilerin hemen ardından sosyolojik ve politik değişimler yaşandığı görülmüştür. Özellikle Covid-19 pandemisinin hemen ardından yeni dünya düzeninin baş göstereceği birçok bilim insanı tarafından dile getirilmektedir (Kırık ve Özkoçak, 2020: 133-154). Değişen toplumsal yaşam bağlamında sosyal hizmetin önemini daha iyi anlayabilmek açısından bu kavramın içeriğini ve kapsamını derinlemesine irdelemek yerinde olacaktır.

Sosyal Hizmet Mesleği

İnsan refahını birey, aile, grup ve toplum olarak kendine amaç edinen sosyal hizmet mesleği sosyal bilimler akademik alanında yeni ortaya çıkan bilim dallarından biridir. Sosyal hizmet mesleğinin kendine mahsus ve onu diğer bilimlerden ayıran özelliklerinin olduğu bir tanımı vardır. Sosyal hizmet: "İnsan hakları ve sosyal adalet ilkelerini temel alan; sosyal değişimi destekleyen, insanların iyilik durumunun geliştirilmesi için insan ilişkilerinde sorun çözmeyi, güçlendirmeyi ve özgürleştirmeyi amaçlayan ve bunun için insan davranışına ve sosyal sistemlere ilişkin teorilerden yararlanarak insanların çevreleri ile etkileşim noktalarına müdahale eden bir meslektir. Bu mesleğin pratik alanda kurum ve kuruluşlarca gerçekleştirilmesi de sosyal hizmetler olarak ifade edilmektedir (Ünite 1, 2020).

İbn Haldun'un ifadesi ile "insan sosyal bir varlıktır." Sosyal varlık olan insanın bireysel, ailevi, çevresel ve sosyal olarak birçok ihtiyaçları bulunmaktadır. İnsanların bu temel ihtiyaçları ABD'li psikolog Abraham Maslow tarafından 1943 yılında şu şekilde kategorize etmektedir.

- Fizyolojik ihtiyaçlar, (bedensel anlamda insanın ihtiyaç duyduğu nefes alıp verme, besin, su, cinsellik, uyku, denge, boşaltım vs.)
- Güvenlik ihtiyacı, (vücut, iş, kaynak, etik, aile, sağlık, mülkiyet güvenliği) Ait olma ve sevgi ihtiyacı, (arkadaşlık, aile, cinsel yakınlık)
- Değer ihtiyaçları, (kendine saygı, güven, başarı, diğerlerinin saygısı, başkalarına saygı)
- Kendini gerçekleştirme ihtiyacı, (erdem, yaratıcılık, doğallık, problem çözme, önyargısız olma, gerçeklerin kabulü)

Sosyal hizmet insanın birey, grup ve toplum olarak ihtiyaç duyduğu bu desteği sağlayan en temel sosyal bilimlerden biridir. Sosyal hizmet bilimi birey, aile, grup ve toplumun sosyal işlevselliklerini yerine getirebilmeleri, mutlu ve huzurlu bir yaşam sürdürebilmeleri bakımından biyolojik, psikolojik, manevi ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanması, karşılanamayan ihtiyaçları için mevcut engellerin ortadan kaldırılması amacıyla yönelik koruyucu, önleyici, iyileştirici, geliştirici yönde müdahale etkinliğine sahip uygulamalı bir sosyal bilimdir. Sosyal hizmet, birey, grup ve toplumun sosyal çevreyle bağlantılı sorunlarını çözmekte yardımcı olmayı hedefleyen bir meslek ve disiplindir (Ünite 1, 2020).

Sosyal Hizmet

Sosyal hizmet mesleğinin küresel tanımı:

Sosyal hizmet; sosyal değişime, sosyal kaynaşmaya, insanların güçlendirilmesine ve özgürleşmesine aracılık eden uygulama temelli bir meslek ve akademik bir disiplindir. Sosyal adalet, insan hakları, ortak sorumluluk ve çeşitliliğe saygı sosyal hizmetin temelleridir. Sosyal bilimlerin ve beşeri bilimlerin teorileriyle ve yerel

bilgiyle desteklenen sosyal hizmet, yaşamdaki güçlüklerle işaret etmek ve refahı artırmak için insanları ve yapıları bir araya getirir (IFSW, 2020; IASSW, 2020).

Sosyal Hizmet Uzmanı

Sosyal hizmet mesleğinin temsilcisi konumunda olana sosyal hizmet uzmanı, demokratik toplumda insanın ve toplumun gelişmesine, haklar perspektifi doğrultusunda yaşam kalitelerinin yükseltilmesine, toplumsal etkileşim mekanizmalarını harekete geçirerek bilimsel yaklaşım, yöntem ve tekniklerle yardımcı olan, insanın ve toplumun kendi yaşamı ve kaynakları üzerinde demokrasi ilkeleri doğrultusunda denetim sahibi olmasını ve karar vermesini destekleyen, insanın ve toplumun üretkenliğini ve yaratıcılığını harekete geçirerek, hayat şartlarının gelişmesini sağlayan (üniversite düzeyinde dört yıllık lisans eğitimi görerek yetişen) mesleki ve bilimsel etik ilke ve sorumluluklara göre uygulamalar gerçekleştiren nitelikli elemandır (Seyyar ve Genç, 2010). Ülkemizde Kamu kurum ve kuruluşlar, yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum örgütlerinde görev yapan sosyal hizmet uzmanlarına "Sosyal Çalışmacı" denmektedir.

Sosyal Hizmetler

Sosyal hizmetler (social services), "İnsanların sağlık ve iyilik hallerinin geliştirilmesinde, insanların başkalarına bağımlı olma hallerinin önlenmesinde ve kendilerine daha yeterli hâle gelmelerinde, aile bağlarının güçlendirilmesinde, bireylerin, ailelerin, grupların veya toplulukların sosyal işlevlerini başarıyla yerine getirebilmelerine yardımcı olmak amacıyla sosyal hizmet uzmanları ve diğer profesyonel elemanlar tarafından gerçekleştirilen etkinlikler bütünüdür" (Ünite 1, 2020).

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu da sosyal hizmetleri şu şekilde ifade etmektedir:

"Kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünüdür."

Daha geniş bir ifadesi ile sosyal hizmetler:

- Kişi, grup veya toplulukların yapısı ve şartlarından doğan,
- Veya kendi denetimleri dışında oluşan bedeni, ruhi ve zihni eksikliği, fakirlik ve eşitsizliği gidermek veya azaltmak;
- Toplumun değişen şartlarından doğan sosyal sorunları çözmek,
- İnsan kaynaklarını geliştirmek,
- Yaşam standartlarını iyileştirmek ve yükseltmek,
- Bireyin birbirleriyle ve sosyal çevresiyle uyum sağlamasını kolaylaştırmak amacı ile

İnsan şeref ve onuruna yaraşır eğitim, danışmanlık, bakım, tıbbi psiko-sosyal rehabilitasyon alanlarında devlet veya gönüllü - özel kuruluşlar tarafından sistemli bir şekilde yapılan programlı hizmet bütünüdür (Ünite 1, 2020).

Sosyal Yaşam

Birey toplumla insan olur, toplumla varlığını sürdürür. İnsan sosyal bir varlıktır. İnsan kendini gerçekleştirmenin, var olmanın bedelini kendini sınırlayarak öder. Bir yanda birey, bir yanda toplum, Bu zıtlıkların birliği, sosyal insanı evrenin daha güçlü varlığı yapmıştır. İnsan kendi kendine kural koyan, normlar ve ölçütler yaratan tek canlıdır. Kurallar koyar, bir toplum olarak davranış biçimleri oluşturur, ortak simgeler, değerler yaratır. Onları adet, töre, gelenek, ahlak, din, hukuk gibi kurumlar olarak kuşaktan kuşağa aktarır sürekliliğini sağlar (Akın, 2003).

Toplumda yaşayan bireyler olarak her birimiz ait olduğumuz grubun kültürel normları çerçevesinde belirli statülerde bulunuruz. Sosyal statülerimize bağlanmış olan rolleri oynayarak,

sosyal ilişkilerimizi yapılandırırız. Sosyal grup, bir etkileşim ortamı yarattığı gibi bireylerin birbirleriyle iletişim kurmasından kaynaklanan bir sosyal ilişki ağı da oluşturur. Bu şekilde oluşan sosyal ilişki ağı, sosyal yapının biçimlenmesini, organize ve sistematize olmasını sağlayarak davranışları örüntüleştirebilir, diğer bir ifade ile davranışları kalıplaştırır. Böyle bir ilişki ağı içinde sosyal yapı, toplumun değer ve normlarını davranış beklentileri düzeyinde ortaya çıkarır. Bu demektir ki, toplumda yaşayan ya da bir grup içinde bulunan her bireyin bir statüsü ve buna ilişkin bir rolü vardır. Bu roller bireylerin sosyal bir varlık olarak yaşlarının tanımlanmasına, kimlik edinmelerine yol açtığı gibi kendilik algısının da temelini oluşturarak, yaşamını anlamlı kılar. Ayrıca yaşamın çeşitli dönemlerine göre farklı dağılım gösterir, yani her bir sosyal rol yaşamın belli bir dönemine ilişkindir. Yaşa bağlı normlar, tüm toplumlarda sosyalizasyon süreci içerisinde kazanılır. Bu doğrultuda öğrenilen roller, toplumda göreceli anlamda bütünleşmeyi sağlar. Sosyalizasyon süreci, gerçekte tüm bir yaşam boyunca devam eder.

İnsanın içinde yaşadığı sosyal çevresi ve ilişkileri dünyadaki gelişmelere bağlı olarak değişmektedir. Sosyal ilişki ve sosyal işlevsellik hemen her yaşta bireyin yaşamında önemlidir. Sosyal yaşamda bireylerin en çok önem verdikleri konulardan biri sosyal destek kaynaklarıyla yani diğer insanlarla birlikte olmaktır. Tanıdık olsun ya da olmasın kendisi ile sohbet edilebilecek bireylerin bulunması, bireylerin sosyal destek almalarına ve dolayısıyla kendilerini iyi hissetmelerine neden olur. Bu psikolojik iyi olma halinin sürdürülmesinin yanı sıra psikolojik dayanıklılığa da katkı sağlayan bir süreçtir. Sağlıklı bireylerin parklara gidip insanların konuşmalarına tanık olmak, orada ahbap edinmek ve çocukların oyunlarını izlemek sosyal içermeye örnek teşkil etmektedir. Diğer bir deyişle, aktif bir yaşam sürmek sosyal izolasyonu önler. Örneğin toplu yapılan egzersiz programları egzersizlere katılan yaşlı bireyler açısından sosyal ilişki anlamını taşır ve bireyin kendisini daha iyi hissetmesini sağlar.

Bireylerin sosyal ihtiyaçlarını karşılamaları ve yalnızlık duymamaları, bir işe yaramaları, bir işi başarmaları ve toplumsal sorumluluk duygusunu tatmaları bakımından önce sosyal ilişkilerini canlı tutmaları gerekir. Bu davranışlar bir bakıma yaşamı anlamlandırmanın da yoludur. Bireylerin yaşamlarında sosyal ilişkilerini canlı tutması demek; aile, akrabalık, komşuluk ve özellikle arkadaş çevresini genişletmesi kadar hobi ya da hobiler (uğraş içinde bulunmaları) geliştirmesi ile de mümkündür. Bunun için sosyal anlamda yatırım yapmak gerekir. Sosyal yatırım; standart bir gelire, sağlık güvencesine ve kalacak bir mekâna sahip olmak, yaşam tarzı anlamında düzenli ve dengeli beslenmek ve beden ve ruh sağlığı açısından müzik ve sporla uğraşmak, akrabalık, komşuluk ve arkadaşlık ilişkilerini sorunsuz bir biçimde oluşturmak, iletişimde uzlaşmacı bir tavır geliştirmek ve kendisini meşgul edecek hobiler ile uğraş içinde olmak gibi anlamlara gelir. Bu etkinliklerden birini ya da bir kaçını yapmak sosyal açıdan yaşam kalitesinin yükselmesine yol açtığı gibi yaşamın daha keyifli hale gelmesini de sağlar (Arpacı, 2005). Diğer bireylerle ilişkilerini düzenleyemeyen ve yönetemeyen bireyler sosyal izolasyonla ve buna bağlı sorunlarla karşı karşıya kalabilirler. COVID-19 salgınının geniş ölçüde yayılmasıyla bireyler sosyal teması azaltmaya başlamışlardır. Böylece sosyal izolasyon süreci başlamış ve buna bağlı sorunlar başgöstermiştir.

Sosyal İzolasyon ve Sosyal İzolasyon Sorunları

COVID-19 hastalığının Çin'in Hubei eyaleti Wuhan kentinde ortaya çıkmasının ardından, hastalığın viral ve bulaşıcı olduğunun anlaşılması üzerine, giderek artan oranda sosyal izolasyon ve karantina tedbirlerine başvurulmuştur. Sosyal izolasyon, birey ile toplum arasında kısmî ya da tam temas yoksunluğunu ifade eden durumdur. Sosyal izolasyon sağlama her yaş grubunda görülebilir. Bunun sebepleri arasında hastalıktan korunmak üst sıradadır. Bu nedenle COVID-19 salgınının yayılma hızını yavaşlatmak amacıyla öncelikle Çin Hükümeti yetkililerinin ve ardından Dünya Sağlık Örgütü'nün bu konuda bazı açıklamaları olmuş ve bu doğrultuda alınması beklenen önlemler ülkeler tarafından uygulanmıştır.

COVID-19 salgınından en çok etkilenen ve bu anlamda incinebilir grup şeklinde adlandırılan 65 yaş ve üstü toplulukların yanı sıra, hastalığın gençlerde de görülüyor olması, hatta bunların taşıyıcı şeklinde ifade edilmesinden dolayı, gençlerin de sosyal izolasyon içinde bulunmasının önemine değinilmiştir. Bu durumun toplumsal yapı üzerinde oluşturduğu bazı olumsuzluklar değişik tavırlara dönüşmüş, etik ve ahlâki olmayan bazı davranışların görülmesi sayesinde bireysel ya da kitlesel damgalamanın (stigma) bir sorun haline gelmesine sebep olmuştur. Aslında burada istenilen, kişilerin sorumluluk duygusuyla hareket ederek kendi izolasyonunu gönüllü olarak sağlamasıdır. Ancak buna karşın bireysel uygulama zorluklarından dolayı kanuni tedbirlere başvurularak toplu anlamda sokağa çıkmanın yasaklanması öncelikle Çin (bazı şehirler), ABD (bazı eyaletler), Hindistan, Fransa, İtalya, İspanya'da gündeme gelmiştir. Türkiye'de ise toplumu ilgilendiren tam bir sokağa çıkma yasağı konulmamış, ancak olgu sayılarının artması üzerine hafta sonlarını kapsayacak şekilde sınırlı bir sokağa çıkma yasağı söz konusu olmuştur (Üstün ve Özçiftçi, 2020).

Ülkemizde 65 yaş üstü ve kronik rahatsızlığı olan bireylerin ikametlerinden ayrılmalarına yönelik kısıtlama T.C İçişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan genelgede açıkça belirtilmiş olup, kısıtlamaya tabi tutulan bireylerin 155, 156, 112 acil arama hatları üzerinden taleplerini iletebilecekleri, ihtiyaçlarını karşılayacak kimsesi bulunmayan bireylerin temel ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla vali/kaymakamların başkanlığında oluşturulan Vefa Koordinasyon Grubu tarafından yönetileceği bildirilmiştir (Üstün ve Özçiftçi, 2020). İlerleyen süreçte hafta sonu belirli gün, saat ve sürede yaşlıların evden çıkmasına, ondört yaş altı çocukların ise hafta içi belirli saatte ve sürede evden çıkmasına izin verilmiştir.

Sosyal Düzenlerin Değişimi Sorunları

Sosyal iletişimin, giderek sosyal ilişkilerin, sosyal alışverişlerin kopması, değişmesi ya da bozulması sonucunda aile, arkadaş grupları, mahalle vb. bir çerçeve içindeki alışılmış sosyal yapının değişerek ortaya çıkan farklı, yeni (olumlu ya da olumsuz) oluşan bir ilişkiler düzeni sosyal düzen olarak ifade edilmektedir. Korona sosyal alışkanlıkları, sosyal ilişkileri, kültürel kuralları zorlamaktadır. Korona tüm dünyada farklı bir sosyal düzlem ve koşullar yaratmıştır. Başka bakışla, belirli mihraklar tarafından bu farklı koşullar ve ortam yaratılmıştır. Bu varsayımdan hareketle, belirli mihraklar (ve elbette virüs korona) önce sosyal ilişkileri, sosyal etkileşimleri engelleyerek dengeli sosyal yapıyı bozmuş, sosyal hastalıkları arttırmış, sosyal hizmet uzmanları için sosyal tedavi gerekliliğini kaçınılmaz duruma getirmiştir (Tomanbay, 2020).

Sosyal rahatsızlıklar ortaya çıkmıştır, çıkabilir, çıkacaktır. Bu sosyal rahatsızlıklar sadece tıbbi değil, aynı zamanda ekonomik, ruhsal, kültürel ve sosyal kökenlidir. Ekonomik kökenli olarak, işsiz kalma, gelirin kesilmesi, hastalık sırasında birikimlerin azalması ya da tüketilmesi; borçların, kredilerin ödenmemesi, sokağa çıkamadığı için bankaya gidilememesi, düzenli ödemelerin kapatılmaması vb. durumlardır. Ruhsal kökenli olarak, ruhsal yapısının belki biraz zayıf olması durumunda başkalarını ruhsal sıkıntılara sokmayacak bir gribin o kişide daha etkili ruhsal sorunlar yaratabileceği ya da giderek daha geniş bir kitlede yaratacağı ruhsal tahribat ifade edilmektedir (Tomanbay, 2020).

Kültürel kökenli derken, başka bir kültürdeki bireyin çok sıkıntı yaşamayacağı hastalık durumlarında kültürel değerleri açısından daha farklı ve etkili sonuç üreten sorunlara sürüklenebilmesi ifade edilmektedir. Örneğin alkollü diye kolonya kullanmayı reddeden bir Müslümanın alkolle dezenfekteyi kabul etmek zorunda kalması, büyük aile içinde yaşama kültürünün bulunduğu ortamlarda yaşanması gereken izolasyon ya da bu sürecin insanlarda doğurduğu izolasyon duygusu. Kültüründe sık sık elini yıkama olmayan insanların her gün sık sık ellerini yıkamak zorunluluğunu duyumsamaları, eve girerken ayakkabı çıkarma alışkanlığı olmayanların artık çıkarmak zorunda kalmaları, kültüründe sık sık kucaklaşmak olanların; her karşılaşmada gerek elle gerek burunlarını birbirine sürterek gerek üç kez yanak öpme yaparak selamlaşan; sakal sıvazlamanın erkeksi ya da dinsel "teyemmüm" olan kültürlerde koronanın

daha kolay yayılması nedeniyle yarın sakalın yasaklanmasının ya da daha fazla ölümlerin gündeme gelebileceği kültürlerin bu alışkanlıklarının dışına çıkma zorunda kalmaları gibi örnekler koronanın kültürel değerlerin üstüne üstüne yürüdüğüün örnekleridir (Tomanbay, 2020).

Sosyal kökenli olarak, sosyal iletişimin sadece bireyin bedensel hastalığa yakalandığı için sosyal etkileşimlerinin kesilmesini değil, aynı zamanda karşı taraftan gelen olumsuz iletişimlerini de içerir. Korona nedeniyle tek taraflı olarak ilişkiyi sınırlama, kesme, bozma gibi veya büyük aile kültüründe çok doğal olan sosyal ilişkilerin yasaklanması gibi örnekler çoğaltılabilir. Giderek koronanın en hafifinden başlayarak, sosyal rahatsızlıkları ve ağırlaştıkça, sosyal hastalıkları, diğer deyişle sosyal bozuklukları, yoğun olarak arttıracak gözlemlenebilmektedir. Artacak olan bu sosyal hastalıklar sosyal müdahale mesleğinin, yani sosyal hizmetin yeni sosyal terapi, sosyal rehabilitasyon ve sosyal bakım modelleri geliştirmesini zorunlu kılmaktadır (Tomanbay, 2020).

Koronanın Yolaçtığı Sosyal Bozukluklar ve Sosyal Hizmet Yöntemlerinde Gelişim

Ekonomik, ruhsal, kültürel, siyasal ve sosyal kökenleri olan ve giderek ağırlaştıkça sosyal hastalığa dönüşebilecek ya da dönüşme riski olan korona gribi ya da pandemisiyle ilgili sosyal bozukluklar ya da rahatsızlıklar;

1. Korona gribine yakalanan bireylerin sosyal ilişki ve iletişimlerini bozulmuştur, sarsılmıştır, farklı olumsuz etkiler yaratmıştır. İşyeri gitmesini istememiştir. Ücreti kesilmiştir ya da kesileceği korkusu başlamıştır. Ya da sadece bu hastalığa yakalanmış ya da yakalanacak olmanın o kişide yarattığı huzursuzluktan travmaya kadar olumsuz etkiler onun sosyal etkileşim ağını bozabilecektir.

2. Korona gribine yakalanan kişilerin yakın sosyal çevrelerinde (aile, arkadaşlar, işyeri çevresi) sosyal rahatsızlıklar ortaya çıkmıştır. Bu sosyal rahatsızlıklar sadece tıbbi değil, aynı zamanda ekonomik, ruhsal, kültürel ve sosyal kökenlidir. Sosyal kökenli olarak sosyal iletişimin aynı zamanda karşı taraftan gelen ilişkiyi sınırlama, kesme, bozma gibi olumsuz iletişimlerini içerir.

3. Korona gribine yakalanan kişilerin ve ailelerin içinde yaşadığı sokak, mahalle, köy, site ve kent (hastalığın yaygınlığına göre) düzlemlerinde huzursuzluk, telaş, eve kapanma, panik, bunun yarattığı dengesiz alışveriş, dengesiz iletişim ve kırıncı yaklaşımlar vb. ortaya çıkmıştır. Bu durum o yörenin sosyal ilişkilerini bozmuştur, kesmiştir, kopartmıştır. Burada sosyal hizmet uzmanı sosyal uzaklık (sosyal mesafe) olarak oluşturulmak istenen yeni ilişkiler düzeninin kurucusu olacaktır.

4. Bir üst düzlemde ulusal olarak önlemler alınmış, hükümet kararları ülke düzeyinde olumlu ya da olumsuz tepkilere yol açmış, bu durumun yarattığı sosyal izolasyon daha da artmış ve derinleşmiştir.

5. Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi kararı alınmasıyla bu sosyal iletişimlerin, dengelerin küresel düzeyde bozulmasının kişiden kentlere kadar insanlar üzerinde yarattığı sosyal rahatsızlıklar farklı bir boyut olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, sıkça kullanılan sosyal uzaklık/sosyal mesafe kavramının ortaya çıkması yeni bir sosyal sorun alanının ilk işaretidir. Bu sosyal hizmet uzmanlarına yeni bir görev alanını imlemektedir (Tomanbay, 2020).

Sonuç

Sosyal hizmet; insan hakları ve sosyal adalet ilkelerini temel alan sosyal değişimi destekleyen, insanların iyilik durumunun geliştirilmesi için insan ilişkilerinde problem çözmeyi, güçlendirmeyi ve özgürleştirmeyi amaçlayan; insan davranışına ve sosyal sistemlere ilişkin teorilerden yararlanarak insanların çevreleri ile etkileşim noktalarına müdahale eden bir meslektir. Bu mesleğin icra edildiği temel alanlar, dezavantajlı kesimlere yönelik olarak yapılan hizmet alanlarıdır. Bu alanlar çocuk, yaşlı, engelli, yoksul, hasta, öğrenci, asker, madde bağımlısı vb.'dir. Tüm bu alanlarda temel hedef, dezavantajlı kesimlerin insan onur ve haysiyetine yakışır bir tarzda hayatîyetlerini sürdürebilmelerini sağlamaktır. Bu alanlarla ilgili sosyal hizmet uygulamaları

kamu kurum ve kuruluşları başta olmak üzere, üniversiteler, mahalli idareler, sivil toplum örgütleri ve özel sektör kuruluşlarıdır (Ünite 1, 2020).

COVID-19 salgını sosyal hizmet uzmanlarının bu ironik gerçeği kavrayarak yeni çalışma yöntemlerini geliştirmesi zorunluluğunu göstermektedir. Bazı sosyal hizmet uzmanlarının “insana dokunmak” yaklaşımı artık egemenliğini, hiç değilse korona olgularında, geçerliğini yitirmiştir. Sanallaşmış birbirinden uzaklaşan, hatta Marks’tan beri “yabancılaşan insan”ın korona gündeminde yabancılaşım yoğunluğu artmıştır. Hem de öyle bir atmıştır ki, sadece ölüm korkusuyla kendiliğinden değil, sosyal hizmet uzmanlarının da önereceği bir yaşam modeline dönüşmüştür (Tomanbay, 2020).

Bunun için artık sosyal hizmet farklı çözümler üretmek zorundadır. Sosyal hizmet insanlar arasındaki sosyal iletişimi sağlıklı boyutta geliştirme mesleğidir. Evlerde, kapalı mekânlarda acaba insanlar ne tür yeni sosyal sorunlarla karşılaşılıyorlar? Hangi evsel sosyal sorunlar daha hızla kabarıyor, zamanında nasıl sosyal önlemler alınabilir, sosyal hastalık kalıcılışmasına dönüşmesi nasıl önlenabilir? Sosyal hizmet disiplini ve uygulaması için bunlar yeni sorulardır (Tomanbay, 2020).

Bugün itibariyle hastalığın yayılma hızını yavaşlatmayı ve süreci yönetmekte olanlara zaman kazandırmayı amaçlayan bir tedbir olarak herkese “sosyal mesafe” koymayı öneriyor ilgililer. Böylelikle, COVID-19 salgınına kontrol altına alacak bir aşı bulununcaya kadar hastalığın yayılma hızını yavaşlatmak amaçlanıyor. Sağlık ile ilgili elimizdeki tek tedbir şimdilik bu. Olumsuz ekonomik sonuçlara da bu tedbir neden oluyor. Sosyal mesafe koyma ile birlikte özellikle hizmet sektöründe bazı işyerleri kapanıyor. Çalışanlar işlerini kaybetme riski ile karşı karşıya kalıyorlar. Aynı zamanda özellikle otel, lokanta, toplu taşıma ve uçakla seyahat sektörleri ile hizmet sektörünün geriye kalanının önemli bir kısmında genel bir talep düşüşü kendiliğinden ortaya çıkıyor. Öte yandan da değer zincirleri içinde karşılıklı yükümlülüklerin yerine getirilememesi riskinin yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca, sosyal mesafe koyma önleminin neden olduğu bu talep düşüşünün küresel salgınla mücadele amaçlı tedbir seti kapsamında ne kadar süre için geçerli olacağını işletme sahipleri dahil kimse henüz bilmiyor. Geçici bir önlem ama ne zaman sona ereceğini bugünden bilmiyoruz. Dolayısıyla kimse ileriye yönelik plan yapamıyor, dayanma gücü olup olmadığını tam olarak değerlendiremiyor. (Özatay ve Sak, 2020). Son günlerde sıkça kullanılan sosyal uzaklık (sosyal mesafe) önerilerinin oluşturacağı yeni ilişkiler düzeninin ilk muhatabı sosyal hizmet uzmanlarıdır. Çünkü sosyal ilişkilerde böyle bir yeni yapılanma onların mesleki uygulama alanı içindedir (Tomanbay, 2020).

KAYNAKÇA

- Akın, Galip (2003). İnsanın Ortaya Çıkışı ve Toplumsal Davranışları. (Ed.) Velittin Kalınkara, *Yaşlılık Disiplinler Arası Yaklaşım, Sorunlar, Çözümler*. Odak Yayın ve Dağıtım, Ankara.
- Arpacı, Fatma (2005). *Farklı Boyutlarıyla Yaşlılık*. Ankara: Türkiye İşçi Emeklileri Derneği Eğitim ve Kültür Yayınları.
- Demiray, Emine Kübra Dindar ve Çeviker, Sevil Alkan (2020). COVID-19: Aşı ve Toplumsal Korunma. *Journal of Biotechnology and Strategic Health Research*, 1(Özel Sayı):37-44.
- IASSW (2020). *Global Definition of Social Work*. Date: 07.14.2020, Available: <https://www.iassw-aiets.org/global-definition-of-social-work-review-of-the-global-definition/> adresinden alındı.
- IFSW (2020). *Global Definition of the Social Work*. Date: 07.14.2020. Date: <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>.
- Kırık, Ali Murat ve Özkoçak, Vahdet (2020). Yeni Dünya Düzeni Bağlamında Sosyal Medya ve Yeni Koronavirüs (Covid-19) Pandemisi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (45), 181- 193. 133-154.
- Özatay, F. ve Sak, Güven (2020). COVID-19’un Ekonomik Sonuçlarını Yönetebilmek İçin Ne Yapılabilir?. *TEPAV Politika Notu*, (202005).
- Seyyar, Ali ve Genç, Yusuf (2010). Sosyal Hizmet Terimleri. *Ansiklopedik “Sosyal Pedagojik Çalışma” Sözlüğü*, Sakarya: Sakarya Kitapevi.
- Tomanbay, İlhan (2020). *Korona Virüsü Pandemisi ve Sosyal Çalışmanın Değişen Rollerini*. World Social Work Day 2020 = Dünya Sosyal Çalışma Günü 2020. Date: 14.05.2020. Available: https://www.sosyalhizmetuzmani.org/korona_virusu_sc.htm.
- TÜBA (2020). *Covid-19 Pandemi Değerlendirme Raporu*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.
- Ünite 1 (2020). *Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve. Ünite1., Türkiye’de Sosyal hizmet Uygulamaları*. Date: 05.05.2020. Available: https://auzefalmsstorage.blob.core.windows.net/auzefcontent/19_20_Guz/turkiyede_sosyal_hizmet_uygulamaları/1/index.html#konu-4.
- Üstün, Çağatay ve Özçifçi, Sevil (2020). COVID-19 Pandemisinin Sosyal Yaşam ve Etik Düzlem Üzerine Etkileri: Bir Değerlendirme Çalışması. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 25 (Supplement 1), 142-153.
- Yavuz, Kübra (2020) Covid-19 salgınının sosyal politikanın geleceği üzerine etkileri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (45), 181- 193.